

עיונים לשבת פרשת כי תבוא עפ"י הרמב"ם

מרכז מורשת הרמב"ם רח' התנאים 6 טבריה, משרדי המרכז רח' יוחנן בן זכאי 6 טבריה, טלפקס- 04-6790632

לשאלות, הערות והארות info@harambam.org.il

לעילוי נשמת אסתר בת רחמה

תהלוכת מביאי הביכורים

הרב שאולי גרינפלד

כדי שעל ידו תבוא להאיר את עצמה ואת העולם באור החכמה והדעה האמיתית, אור ה' אלקי עולם. וזאת היא תעודת⁴ ישראל⁵.

עם ישראל רוצה להיות אומה שיש לה השפעה בעולם, שיוכל לשמש אור לגויים, כדוגמא איך נראית 'מלכת כהנים וגוי קדוש'⁵. כדי שנוכל להיות אומה משפיעה, אנו צריכים להיות אומה עשירה, שהרי 'חכמת המסכן בזויה ודבריו אינם נשמעים'⁶.

ישנם שתי דרכים שיכולות להפוך אומה לעשירה: האחת, הקשה- על ידי עבודה: לגדל, לייצר, לשווק. והשנייה, על ידי הכח - באמצעות כיבושם ושלילתם של העמים האחרים בסביבה.

מובילי הביכורים הוליכו את השור לפנייהם, כדי לומר שהם בחרו בדרך העבודה, כיון שרק עם עובד, שאינו משקיע את עצמו בחיי בטלה, יוכל לנהל לעצמו חיים ישרים. קרני השור היו מצופות בזהב, כדי לבטא את שאיפתנו לעושר, ועטרה של זית בראשו, כדי לומר שהעבודה והעושר נועדו בשביל החכמה המסומלת באור ובשמן הזית.

קומוניזם וקפיטליזם

אמנם, אנו יודעים, שאידאולוגיות שקראו לעבודה ולעשירות, לא תמיד חיפשו את העטרה של זית לראשם, אלא בחרו להפוך את העבודה או את הממון עצמם לתכלית, כמו הקומוניזם שחרט על דגלו את העבודה,

בפרשתנו מופיע הציווי על הבאת הביכורים¹:

"והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' א-להיך נתן לך נחלה, וירשתה וישבת בה. ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר ה' א-להיך נתן לך ושמט בטנא, והלכת אל המקום אשר יבחר ה' א-להיך לשכן שמו שם".

השור הולך לפנייהם

המשנה במסכת ביכורים² מתארת כיצד היתה נראית התהלוכה של מביאי הביכורים:

"והשור הולך לפנייהם, וקרניו מצופות זהב, ועטרה של זית בראשו. החליל מכה לפנייהם, עד שמגיעים קרוב לירושלים".

מין הראי"ה קוק זצ"ל, בחיבורו עין אי"ה³, באר מדוע דוקא השור נבחר להוביל את תהלוכתם של מוליכי הביכורים, ומה פשרם של קרני הזהב ועטרת הזית. וכך כתב:

"אומה שיש לה מטרה עליונה ונשגבה היא מציינת את דרכה לחבב את העבודה, כי רק בעבודה ויגיע כפיים בלאום, יסודרו חיים כשרים וישרים. והנה אם לא היתה לה שאיפה יותר גבוהה מחיי הגוף, לא היה לה לפנות לעושר וגדולה, אבל כיון שיש לה נפש רמה השואפת להגדיל פעלה בעולם, על כן תשאוף גם כן לעושר על ידי העבודה. אמנם העושר לא יהיה מכוון לעצמו, כי אם

4 'תעודה' מלשון יעד, מטרה.

5 שמות י"ט, ו.

6 קהלת ט, ט"ז.

1 דברים כ"ו, א - ב.

2 ג, ג.

3 ברכות ב עמ' 325 - 326.

"כאשר יתעורר ויתעסק ברכישת נכסים תהיה מטרתו בקיבוצו כדי שיוציאונו בדברים הנעלים, ושיהיה מצוי לקיום גופו והתמדת מציאותו כדי ששיגי וידע את ה' כפי שאפשר לדעת".

המטרה הסופית של העבודה וקיבוץ הרכוש – היא החכמה והדעת את ה' – 'ועטרה של זית בראשו'.

ישנם עוד עמים, שהמלאכה והרכוש, הביאו אותם לפיתוח החכמה, אבל חכמה זו היתה כמאמר הכתוב¹¹:

"חכמים המה להרע, ולהיטיב לא ידעו".

כיצד נוכל לדעת שהחכמה שאנו מפתחים אכן תביא אותנו לדעת את ה' מרן הראי"ה מסביר שלכך משיב המשך המשפט במשנה בביכורים: "החליל מכה לפניהם, עד שמגיעים קרוב לירושלים".

"החליל הוא מיוחד ביותר לשמחה גם לאבל. 'חלילין לכלה או למת'¹². אמנם השמחה השלמה היא מתנוצצת ביותר כשלא יחסר עמה ההרגש של מציאות האבל האפשרי לבא והוא נשמר וניצל ממנו".

חליל משמש גם לשמחה וגם לאבל. השימוש דווקא בחליל בהובלת התהלכה של מביאי הביכורים בא לבטא את הספק והחשש: האם אכן ההצלחה הגדולה, תביא אותנו למקום טוב יותר, או שלהיפך: תביא אותנו לידי החרבה עצמית? מתי נפתר הספק – כ'שמגיעים קרוב לירושלים':

"עם ההישרה הא-להית, עם מעגלי צדק ומשרים שתדריכנו תורת ה', דבר ה' היוצא מירושלים, הננו בטוחים שאלה ההצלחות המכשירות את אושר האומה יביאוה באמת לרום מעלתה".

כאשר פניה של תהלכת ההצלחה מפונות על עבר ירושלים, בצפייה לקבל את דבר ה' – אנו יכולים לחוש בביטחון הגמור, שרק טובה וברכה תביא איתה ההצלחה.

והקפיטליזם את הרכושנות. וכך תיאר זאת מרן ראש הישיבה, הגאון הרב שאול ישראלי זצ"ל⁷:

"הרבה הן האלוהויות שהעולם משתחוה להן. אולם בצורה מרוכזת נוכל לסכמן בשתיים: 'עגל הזהב'. הזהב – **הרכושנות**. היוזמה המרקיעה שחקים, המסובבת גלגלים, קנאת איש מרעהו ורצון ההתגברות איש על רעהו – הוא הקוטב האחד. השני הרי הוא העגל: ... ו'רב תבואות בכח שור'⁸, **כח העבודה**".

הדרכת הרמב"ם

כיצד לפי הדרכת הרמב"ם, צריך להיות היחס אל נטיית האדם לעבודה ולהוספת רכוש?

בהלכות דעות⁹ כתב הרמב"ם כך:

"צריך האדם שיכוון כל מעשיו כולם כדי לידע את ה' ברוך הוא בלבד. ויהיה שבתו וקומו ודיבורו הכל לעומת זה הדבר. כיצד? כשישא ויתן או יעשה מלאכה ליטול שכר, לא יהיה בלבו קיבוץ ממון בלבד, אלא יעשה דברים האלו כדי שימצא דברים שהגוף צריך להן מאכילה ושתייה וישיבת בית ונשיאת אשה".

דברים הרמב"ם ברורים מאד: אדם נושא ונותן ועושה מלאכה, בכדי להרוויח – ליטול שכר. כפי שלמדנו בדברי מרן הראי"ה זצ"ל, שזו המשמעות של השור שקרניו מצופות זהב.

אולם מוסיף הרמב"ם ומדריך אותנו, שנטילת השכר אינה המטרה, אלא ישנו שלב נוסף: 'כדי שימצא דברים שהגוף זקוק להן'.

האם הרמב"ם רוצה לומר ש'השגת הדברים שהגוף זקוק להם', זו המטרה הסופית של העבודה והשכר? את דברי הרמב"ם בהלכות דעות הנ"ל, נוכל להשלים על ידי דבריו בהקדמה למסכת אבות, המכונה 'שמונה פרקים', בתחילת הפרק החמישי¹⁰:

11 ירמיהו ד, כ"ב.
12 משנה בבא מציעא ו, א.

7 שיח שאול על התורה עמ' ש"ח.
8 משלי י"ד, ד.
9 ג, ב.
10 עמ' רנ"ו במהדורת הגאון מהר"י קאפח זצ"ל.